

Uzaktaki bir hayal: Özerk üniversite

PROF. DR. SERAP YAZICI, 11 ŞUBAT 2021

<https://www.karar.com/uzaktaki-bir-hayal-ozerk-universite-1605049>

Türkiye, her gün yaşadığı olaylarla Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin vahim sonuçlarını tecrübe ediyor. Bu somut tecrübeler, parlâmenter hükümet sistemine geçmemiz gerektiği yolundaki iddiamızı güçlendiriyor. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, tek bir kişinin bir gecede üniversite kapamasına, bir gecede mevcut bir üniversitenin genetik kodlarını değiştirmesine yol açmıştır.

30 Haziran 2020 tarihli ve 2708 sayılı Cumhurbaşkanı kararı, Türkiye'nin en değerli vakıf üniversitelerinden biri olan İstanbul Şehir Üniversitesi'nin kapanması sonucunu yaratmıştır. Karar şöyledir:“

Kurucu vakfına kayyım atanmış ve garantör üniversitesi tarafından yapılan denetimler sonucunda mevcut mal varlığıyla eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdüremeyeceği tespit edilen ve bu durumu Yükseköğretim Kurulunca onaylanan İstanbul Şehir Üniversitesinin faaliyet izninin kaldırılmasına 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ek 11 inci maddesi gereğince karar verilmiştir.” (R.G. Tarih: 30.06.2020, Sayı: 31171, Karar Sayısı: 2708).

Karar metninde yer alan İstanbul Şehir Üniversitesi'nin mal varlığının eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmeye yetmeyeceği yönündeki ifade gerçeği yansıtmamaktadır.

Çünkü Halkbank'ın, 11 Ekim 2019'da Üniversitenin bütün hesaplarına ihtiyatî haciz koydurması üzerine Üniversite, çalışanlarına maaş ödeyemez hale getirilmiştir.

Buna rağmen İstanbul Şehir Üniversitesi öğretim üyeleri, öğrencilerine karşı üstlendikleri sorumlulukları maaşlarını almaksızın yerine getirmişlerdir. Aynı şekilde üniversitenin idarî personeli de maaşlarını alamadıkları halde tüm görevlerini yerine getirmiştir. Kamuoyunun, özellikle akademik çevrelerin İstanbul Şehir Üniversitesi'ne uygulanan bu kıyım kararına sessiz kalmaları, diğer üniversiteleri de benzer bir kadere mahkûm etmiştir.

İKİNCİ KURBAN BOĞAZIÇI

Türkiye'nin en saygın üniversitelerinden olan Boğaziçi Üniversitesi'ne 2 Ocak 2021'de Prof. Melih Bulu'nun rektör olarak atanması, bu Üniversitenin genetik kodlarını değiştiren ilk adım olmuştur. 06 Şubat 2021 tarih ve 3519 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla Boğaziçi Üniversitesi'nde hukuk fakültesi ve iletişim fakültesinin açılacağını düzenlenmesi ise Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin eseri olarak gerçekleşmiştir.

Böylece Üniversitenin öğretim elemanları tarafından protesto edilen Prof. Melih Bulu'nun kendine yakın isimlerden yeni kurulan hukuk fakültesi ve iletişim fakültesine kurucu dekanlar atamasının ve bu fakültelerde gene hükümete yakın isimlerin öğretim üyesi olarak atanmasının yolu açılmıştır. Oysa bir üniversitede yeni bir fakültenin veya bölümün açılması, yıllar süren inceleme ve araştırmaların neticesi olarak YÖK ile yapılan müzakereleri takiben üniversite senatosunda alınacak kararlarla gerçekleşebilmektedir.

Burada hatırlanması gereken en önemli husus, üniversitelere rektör atama yetkisinin normal bir demokraside Cumhurbaşkanına sunulmayacağı gerçeğidir. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan ifade hürriyeti ve bu hürriyetten kaynaklanan bilim ve sanat hürriyeti ile üniversitelerin özerkliği, elbette normal bir demokraside cumhurbaşkanlarının kontrol edebileceği alanlar değildir. O halde Türkiye'de üniversiteye rektör atama yetkisinin hangi gerekçelerle Cumhurbaşkanına tanındığını hatırlamak gerekir.

Bu yetkinin Cumhurbaşkanına tanınması, 1982 Anayasası'nın eseridir. Bu Anayasa'nın mucidi olan 12 Eylül askerî liderleri için üniversiteler, devlet otoritesinin en kuvvetle hissettirilmesi gereken alanlardır.

Bu nedenle Konsey yönetimi, önce 6 Kasım 1981'de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununu kabul etmiş; bu Kanunla üniversitelere rektör atama yetkisini Cumhurbaşkanına

nına tanımış; ardından Kanunun hükümlerinin gereği olan Anayasa hükümlerini 1982 Anayasası'nın ilgili maddelerine derç etmiştir.

Cumhurbaşkanının yetkilerini düzenleyen 104. maddede üniversitelere rektör atama ve Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçme yetkisinin yer alması ile yükseköğretim kurumlarını düzenleyen 130 ve 131. maddelerin şekillendirilmesi, bu perspektifle gerçekleştirilmiştir.

Oysa 1961 Anayasasının 120. maddesi ile üniversiteler özerk kurumlar olarak düzenlenmişti. Anayasanın 120. maddesinin ilk metni şöyleydi: "Üniversite, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, bilimsel ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; .. Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar... Siyasi partilere üye olma yasağı, Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında uygulanmaz. Ancak, bunlar partilerin genel merkezleri dışında yönetim görevi alamazlar."

Üstelik ilk kez bu Anayasa ile kurulan Anayasa Mahkemesi'ne dava açacaklar arasında üniversitelere de yer verilmişti. Anayasanın 149. maddesine göre üniversiteler, "kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda" Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurusunda bulunabileceklerdi. Böylece meclis çoğunluklarının kabul edeceği kanunlarla üniversite özerkliğini ortadan kaldırmaya teşebbüs etmeleri engellenmişti.

1961 Anayasası'nda bu yönde bir düzenlemenin yer almasının temel nedeni, kendini kadir-i mutlak gören Demokrat Parti'nin üniversiteler üzerinde kurduğu tahakküm olmuştu. Bu uygulamanın neticesinde 1961 Anayasası, üniversiteleri özerk kurumlar olarak düzenledi. Ne var ki 12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yayınladığı bir muhtıra ile yönetime el koyması üzerine yarı-askerî bir rejimin kurulmasının ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi, bir üniversitelerin özerkliğini de sınırlayan bir dizi anayasa değişikliğini kabule mecbur bırakıldı.

Prof. Ergun Özbudun'un haklı olarak işaret ettiği gibi, "1971 ve 1973 Anayasa değişiklikleri, bir bakıma 1982 Anayasasının habercisidir. Çünkü 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'ndan gene aynı yönlerde, fakat bu sefer daha da radikal biçimde ayrılmıştır."

Gerçekten 1982 Anayasası, bu yarı-askerî rejimin teşvik ettiği anayasa mühendisliğini birkaç adım daha ileri götürdü. Böylece 1982 Anayasası, üniversitelerin özerkliğini tamamen ortadan kaldırdığı gibi bu kurumları, Cumhurbaşkanıyla onun kontrolündeki YÖK'ün denetimine tâbi kıldı. 2008'de yayınladığım bir çalışmamda 1982 Anayasasının yarattığı en güçlü vesayet kurumunun Cumhurbaşkanlığı olduğunu ve Anayasasının 104. maddesiyle Cumhurbaşkanına tanınan Yükseköğretim Kurulu üyelerini ve üniversite rektörlerini seçme yetkilerinin de bu vesayet zihniyetinin eseri olduğunu belirtmişim.

DARBE TORTULARI ANAYASADAN SİLİNECEKSE...

Hepimizin yakından takip ettiği gibi şu günlerde gerek Sayın Cumhurbaşkanı gerekse Sayın Adalet Bakanı "Türkiye için yeni bir anayasa" vaadinde bulunuyorlar. Üstelik her iki aktör de bu yeni anayasa ihtiyacının gerekçesini benzer ifadelerle ortaya koyuyorlar.

Sayın Cumhurbaşkanına göre "Türkiye'de sorunların kaynağının darbeciler tarafından yapılan anayasalar olduğu açıktır. Ne kadar değiştirirsek değiştirelim vesayet izini silmek mümkün olmuyor. (...) Belki de şimdi Türkiye'nin yeni bir anayasayı tartışmasının vakti gelmiştir."

Sayın Adalet Bakanına göre "Biz Türkiye'de hukuk reformunu kararlı bir şekilde sürdürürken Cumhurbaşkanımızın da dediği gibi hukuk reformuyla beraber Türkiye'de özgürlüğü daha da arttıracacağız. Türkiye'de darbenin tortularının kaldığı anayasaya, darbe anayasasının zihniyetine son vereceğiz. Bu ülkede darbe anayasalarının tortularını milletimizle ortadan kaldıracacağız."

Devletin bu iki aktörünün yeni anayasaya ilişkin gerekçeleri, gerçekten askerî darbe tortularının temizlenmesi ise yukarıdaki açıklamaların gösterdiği gibi bu tortulardan biri de Cumhurbaşkanına tanınan rektör atama yetkisidir. Bu yetkinin ilgası, üniversitelere gerçek anlamda özerklik tanınması ve akademik hürriyetlerin genişletilmesi, hiç değilse üniversiteler üzerindeki vesayeti ortadan kaldıracaktır.

Böylece üniversitelerin rektörlerini belirleme hürriyetleri, bu kurumların yetkili organlarına tanınacak; keza üniversitelerde hangi bölümün açılacağı veya kapatılacağı, gene bu üniversitelerin yetkili organlarının karar vermesi gereken konular arasında yer alacaktır. Üstelik böylece, bir Sayın Cumhurbaşkanı herhangi bir siyasi aktörün siyasi parti kurması nedeniyle bir üniversitenin yedi bin öğrencisini ve yedi yüz küsur çalı-

şanını mağdur edecek, ülkenin gelecek vaat eden ciddi üniversitelerinden birini kapatacak bir karara imza atmayacaktır.

Ne dersiniz? Sayın Cumhurbaşkanı ve Sayın Adalet Bakanı askerî darbe tortularını temizleyebilmek için üniversitelerin özerkliğini sağlayacak bir anayasa değişikliğini murat ederler mi?

SERAP YAZICI KİMDİR?

Serap Yazıcı, 1984'te Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı üniversitede yüksek lisans (1986) ve doktora (1995) eğitimini tamamladı. 2000 yılında doçent, 2009'da profesör oldu. Yazıcı, Askerî Müdahalelerin Anayasal Etkileri, Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Demokratikleşme Sürecinde Türkiye, Yeni Bir Anayasa Hazırlığı ve Türkiye-Seçkincilikten Toplum Sözleşmesine isimli kitapların yazarı.